

Aarhus byråds journalsager (J. Nr. 366-1907)

Originalt emne

Begravelsesvæsen

Begravelsesvæsen/Kirkegaarde

Uddrag fra byrådsmødet den 26. marts 1908 - side 2

[Klik her for at åbne den oprindelige kilde](#)

(J. Nr. 366-1907)

Indstilling fra Kirkegaardsbestyrelsen om en Udvidelse af Kapellet paa Nordre Kirkegaard.

Formanden meddelte, at Indstillingen fremkom paa Foranledning af Provstesynet, der ikke fandt Kapellet tidssvarende, og det maatte da ogsaa indrømmes, at Pladsen ofte var for lille, særlig naar Foreninger eller lignende mødte ved Begravelser. Ved Indkaldelse af Ejerne af ældre Gravsteder havde man endvidere opnaaet, at Kirkegaarden kunde benyttes længere end tænkt, og Kirkegaardsbestyrelsen havde derfor overdraget Arkitekten at udarbejde Planer og Overslag for en Udvidelse af Kapellet. Overslaget løb paa 17,572 Kr. Iøvrigt maatte Sagen til to Behandlinger, for at Budgetudvalget kunde faa Lejlighed til at udtale sig.

Mikael Johansen havde hørt sige, at om ved 3000 Gravsteder var 20 Aar og derover gamle og altsaa kunde nedlægges. Hvis det passede, og hvis man lagde Knudrisbakke ind under Kirkegaarden, kunde man maaske vente med at anlægge en ny kostbar Kirkegaard, tilmed da der syntes at være Stemning for at opføre et Krematorium. Den ny Kirkegaard mod Syd havde allerede kostet betydeligt, derved at de 50 Tdr. Land nu i flere Aar havde ligget hen uden at give indtægt, saa han vilde henstille til Kirkegaardsbestyrelsens Overvejelse, om man ikke foreløbig kunde undgaa at anlægge den ny Kirkegaard og i Stedet for leje Jorden ud.



Samuelsens vilde i Modsætning til Hr. Johansen anbefale, at Anlæget af Kirkegaarden mod Syd snarest blev fremmet, da der ingen Mening vilde være i at vente med denne Kirkegaard, til den nordlige var fyldt. Forøvrigt syntes Undersøgelserne angaaende Opførelsen af et Krematorium at have været uforholdsmæssig længe.

Lottrup fandt det mere formaalstjenligt at bygge en Træbygning som Appendiks til det gamle Kapel. Begravelserne foregik nu i Rækkefølge, hvad der var til stor Gene, saa der var sikkert mere Trang til endnu et Kapel end til en Udvidelse af det gamle, og en Træbygning vilde ikke koste synderligt.

Nørgaard var i det behagelige Tilfælde at kunne slutte sig til alle de tre sidste Talere. Hr. Lottrups Tanke var sikkert klog, noget andet var, om den vilde blive billig at realisere, og han kunde slutte sig til Hr. Samuelsens Ønske om at faa Anlæget af Kirkegaarden mod Syd fremmet, da man sikkert vilde fortryde at udskyde denne Sag. Alligevel kunde han ogsaa finde Hr. Johansens Tanke om at lægge Knudrisbakke til den nordlige Kirkegaard og om at vinde forøget Plads paa denne ved Nedlæggelse af gamle Gravsteder meget tiltalende, men han kunde ikke tro, at en Kirkegaard mod Syd derved vilde blive overflødig. Selv om man fik et Krematorium, var det meget tvivlsomt, om dette vilde blive benyttet i væsentlig Grad, for selv de mest sangvinske vilde sikkert indrømme, at der maatte hengaa lang Tid, inden Tanken om Ligbrænding ret vilde slaa igennem.

Magnus Nielsen troede, det vilde vare længe, inden man kom til at opføre et Krematorium, hvis man da ikke vilde smide Pengene ud til Unytte. Med Erfaringen fra Krematorierne i København for Øje vilde det være fuldstændig forkert at ofre ca. 100,000 Kr. paa denne Sag. Der vilde næppe blive mere end 10-20 Brændinger aarlig. At Arbejdet med den ny Kirkegaard ikke var videre fremme, havde sine Grunde, særlig Undersøgelserne angaaende et Krematorium og Anlægsgartnerens Ændring af Planen havde forhalet Sagen. Provstesynet fremkom nu med en bestemt Anmodning om at faa Kapellet paa Nordre Kirkegaard udvidet, da det som Regel var for lille. Ligstuerne var desuden forældede, og der savnedes et Rum, hvor Kisten kunde hensættes umiddelbart før Begravelsen, saaledes at Slægten kunde samles om den og pynte den. Kapellet var nu uhyggeligt paa mange Maader, men ved den af Arkitekten foreslaaede Udvidelse kunde man sandsynligvis faa alle Ulemperne afhjulpet. Planen gik ud paa at udvide Kapellet med de to nuværende Ligstuer og saa i Stedet for disse opføre to Smaabygninger, hvori der foruden en større Ligstue og en mindre for smittefarlige Lig tillige skulde være en Stue, hvor

Slægtingene kunde samles en sidste Gang om Kisten lige før Begravelseshøjtideligheden. Endelig skulde der indrettes et Varmeapparat. Medens Udvidelsen blev foretaget, vilde det blive nødvendigt at opføre et interimistisk Kapel, som maaske nok kunde blive staaende, men det kunde næppe bruges uden om Sommeren.

Simonsen fandt det betænkeligt at tage Hr. Johansens Forslag op, da der saa sikkert vilde gaa lang Tid hen, inden Planen om Kirkegaarden mod Syd atter kom frem. Denne Kirkegaard var i Virkeligheden vedtaget, saa det vilde være meget kedeligt, hvis man atter skulde til at overveje. Et andet Spørgsmaal var, om Kirkegaarden skulde være stor eller lille; saa stor som tænkt vilde nemlig næppe være nødvendig, hvis man opførte et Krematorium. For Resten havde Arkitekt Kuhnell erklæret, at Undersøgelserne angaaende Krematoriet ikke havde forsinket Arbejdet med den ny Kirkegaard. At bygge et Krematorium vilde være baade rigtigt og økonomisk forsvarligt, for der vilde selvfølgelig blive langt flere Brændinger end de 10-20 Stykker, Hr. Magnus Nielsen sikkert spøgefuldt antog vilde komme.

Jul. Andersen vilde bede Byraadet snart tage en Beslutning, hvis Hr. Mikael Johansens Udtalelse skulde have Flertal for sig, for nu havde Kirkegaardsbestyrelsen arbejdet paa Spørgsmaalet om en ny Kirkegaard i 5-6 Aar og var nu nær ved en Løsning, saa Forslag om en delvis Udsættelse vilde være meget uheldig. Det var rigtigt, at der paa den nordre Kirkegaard vilde indvindes ca. 4000 Begravelsespladser, og dette Antal vilde endda de nærmeste Aar blive forøget med ca. 1000, men derfor maatte det alligevel betragtes som givet, at Planen om Kirkegaarden mod Syd skulde fastholdes. Kirkegaardsbestyrelsen havde overvejet at opføre et Træskur paa den nordre Kirkegaards nyeste Del og at lade Børnebegravelser foregaa derfra, men der vilde klæbe adskillige Ulemper ved en saadan Foranstaltning, som tilmed ikke vilde afhjælpe Pladmangelen i det store Kapel. Efter Arkitektens Plan vilde dette blive udvidet med 100 Siddepladser. Selv om man ikke vilde benytte Jorden flere Gange, vilde der dog i mange Aar foregaa Begravelser paa den nordlige Kirkegaard. Det vilde næppe være rigtigt at inddrage Knudrisbakke under Kirkegaarden, da der derved kun vilde vindes meget lidt, idet Skraaningerne ikke kunde benyttes til Begravelsespladser, og det syntes at være Synd at omdanne det prægtige Parti til en Kirkegaard. I Kristiania havde man en Overenskomst mellem Kommunen og et privat Ligbrændingsselskab, maaske kunde der her tænkes en lignende Ordning, hvis Loven ikke var til Hinder derfor. Han kunde anbefale Udvidelsen, fordi den var nødvendig og ikke greb forstyrrende ind i Planen om en Kirkegaard mod Syd.

Filtensborg fandt Hr. Lottrup's Forslag om et letbygget Kapel bag det gamle værd at overveje. Han kunde ikke se nogen Grund til at forhale Tanken om den sydlige Kirkegaard, da en af Grundene til dennes Anlæg netop var, at man vilde have to Kirkegaarde, saaledes at den nordlige endnu i mange Aar kunde benyttes; men det forbavsede ham, at Kirkegaardsbestyrelsen ikke havde faaet en Øre ud af de 40 Tdr. Land i 4 Aar.

Mikael Johansen havde ikke til Hensigt at forhindre Anlægget af den sydlige Kirkegaard, men var kun fremkommet med sin Henstilling, fordi der saa ofte taltes om at spare, og det dog ikke var nok at blive ved Talen. Hvis man anvendte Lagbegravelser og inddrog 20 Aar gamle Begravelser, behøvede man næppe at udlægge henimod 50 Tdr. Land til den sydlige Kirkegaard, men kunde nok i mange Aar nøjes med en Snes Tønder. Han vilde derfor tilraade, at man lejede en 20-25 Tdr. Land ud allerede nu, saa vilde man derved faa en Indtægt af omved 1000 Kr. om Aaret.

Lottrup havde fremdraget Tanken om Knudrisbakkens Indlemmelse under Kirkegaarden, fordi Anlægget var ret kedeligt at have med at gøre, og fordi det var et Tilholdssted for Bøller. Hvis det derimod kom ind under Kirkegaarden og blev aflaaet sammen med denne, vilde det blive et fredeligt Sted. Han havde ikke ment, at det skulde tjene til Begravelsesplads, men kun, at det skulde være en til Kirkegaarden knyttet Park. Han maatte endnu engang bede Kirkegaardsbestyrelsen overveje, om det ikke vilde være heldigt at opføre et interimistisk Kapel bag det andet.

Jakob Jensen mente, at Knudrisbakke kunde blive helt aflukket ved at lukke den nordlige og sydlige Indgang. Det vilde sikkert blive ubehageligt at udnytte Kirkegaarden yderligere, da det var tvivlsomt, om Ligene i saa leret Jord i Løbet af 20 Aar gik saaledes i Forraadnelse, at man kunde være bekendt at grave dem op. Desuden var Kirkegaardsbestyrelsen vist ikke engang klar over, hvad den burde have været, inden kom med Forslag om Udvidelse af Kapellet, om Jorden overhovedet maatte benyttes til ny Begravelse. Foreløbig skulde man se at blive færdig med Anlægget af Kirkegaarden mod Syd. Det var næppe mere end en Paastand, at Undersøgelserne angaaende et Krematorium skulde have forhalet Anlægget. Der var nu gaaet 4 Aar, og det første Aar blev Anlægget vel ikke til noget, da der nok tænktes paa at anvende Arealet til Væddeløbsbane i 1909, saa der vilde ialt blive smidt omkring ved 10,000 Kr. bort. Han vilde derfor alvorligt henstille til Kirkegaardsbestyrelsen at blive færdig med Kirkegaarden mod Syd i Stedet for at foreslaa Udvidelse af Kapellet.

Vestesiden skulde gerne indrømme, at Kapellet var for lille, men Kirken ved Siden af kunde jo benyttes, naar der var talrigt Følge. Muligvis var der nok nogle Formaliteter at ordne, men der maatte dog nok kunne træffes en Ordning med de kirkelige Myndigheder. Foreløbig vilde et Krematorium næppe blive ret meget benyttet. I Hamborg havde man Krematorie, men for hver Lig, der blev brændt, blev der 20 begravet paa Kirkegaarden. Dermed havde man en Maalestok for et Krematoriums Benyttelse her. Skulde man imidlertid have et Krematorie, vilde han henstille, at det kom til at ligge paa den gamle Kirkekegaard ved Frederiksalles, hvor det vilde komme til at ligge ret centralt, for en af Grundene til, at Ligbrænding ikke vandt videre frem, laa sandsynligvis i, at Krematorierne som Regel laa for langt fra Byernes Centrum.

Jul. Andersen kunde oplyse, at Kirkegaardsbestyrelsen, selv om den endnu ikke havde taget Beslutning derom, var enig om, at nedlagte Gravsteder atter skulde benyttes, saaledes som det var Tilfælde mange Steder. Den Del af Kirkegaarden, som først skulde benyttes anden Gang, var forøvrigt ikke synderlig leret, saa der kunde aldeles ingen Tvivl være om, at Ligene der var fuldstændig fortæret. Maaske kunde Sct. Johanneskirken nok benyttes ved Begravelser; men det vilde medføre forøgede Omkostninger, særlig til Transporten. Der kunde næppe med Hensyn til Ligbrændingernes Antal udledes noget bestemt for Aarhus's Vedkommende af en Sammenligning med Hamborg. Arealet til den sydlige Kirkegaard havde Bestyrelsen kun i 3 Aar haft til Raadighed, og det var tvivlsomt, om der var gaaet noget tabt derved, da Pladsen kun var bevokset med Følfødder og Tisler, men i ethvert Tilfælde maatte man have fuld Raadighed over hele Arealet, da man ikke saadan delvis kunde plante og anlægge i Ny og Næ.

Magnus Nielsen var forbavset over de mange Angreb paa Kirkegaardsbestyrelsen; men naturligvis var det lettere at kritisere end at gøre et Arbejde. Han vidste ikke, om Hr. Jakob Jensen vilde benytte Arealet for den sydlige Kirkegaard som Rideplads, men andre havde vist ikke tænkt paa det. I Overslaget for Udvidelsen var ikke medregnet de Penge, der vilde medgaa til en midlertidig Foranstaltning, og han kunde slutte sig til Forslaget om at anvende 3000 Kr. der paa, saaledes at Summen rundt sattes til 20000 Kr., dog ønskede han, at Trækapellet blev opført paa den vestlige Del af Kirkegaarden og ikke bag det gamle Kapel, hvor det vilde gribe forstyrrende ind i den projekterede Plan om der at opføre Ligstuer. Selvfølgelig maatte man have en Kirkegaard mod Syd; men kunde der vindes Plads paa den nordlige, kunde Arealet nok indskrænkes nogle Tønder Land.

Samuelsen syntes, at Hr. Vestesens Tanke om at benytte Johanneskirken var udmærket, og vilde tilraade, at der derom blev indledet Forhandlinger med de kirkelige Autoriteter. Kirken henstod nu ubenyttet de 6 Dage af Ugen, saa kunde man ved at benytte den spare en Snes Tusind Kroner, der vel endog nok vilde blive til 25000 Kr., til Udvidelse af Kapellet, var det nok værd at gøre et Forsøg. Transportudgifterne kunde ikke blive forøget, og Benyttelsen af Kirken skulde være gratis og ikke alene forbeholdt Sognets Beboere. Hvis Arkitekt Kuhnell havde udtalt, saaledes som fremført af Hr. Simonsen, at Undersøgelserne angaaende et Krematorie ikke havde forsinket Anlægget af den nye Kirkegaard, forbavsede det ham meget, at disse Undersøgelser dog var brugt som Paaskud til at udsætte Anlægget et Aar. At indvinde ca. 4000 Begravelsespladser paa den nordlige Kirkegaard vilde ikke forslaa meget, naar der blev begravet ca. 1000 Lig om Aaret, saa han vilde bede om, at man fik lidt mere Fart paa med Kirkegaarden mod Syd. Dersom Hr. Glæsel ikke havde Tid, kunde man nok finde en anden Anlægsgartner.

Formanden ansaa det ikke for muligt at udskyde Anlægget af den sydlige Kirkegaard. Denne Sag syntes at være blevet til under en uheldig Stjerne, men det maatte dog erindres, at Kirkegaardsbestyrelsen sidste Efteraar blev stillet paa bar Bund ved den da tagne Beslutning om at lægge Kirkegaarden et helt andet Sted end oprindelig tænkt. Der maatte saa kræves helt nye Planer, og Sagen var blevet yderlig kompliceret derved, at en Del af Arealet ud mod Skanderborg Landevej skulde udlægges til Bebyggelse. For den sidste Del af Tidsrummet kunde man derfor ikke med Rette bebrejde Kirkegaardsbestyrelsen noget. Forøvrigt kunde den ny Plan ventes med det allerførste, og Bestyrelsen skulde fremskynde Anlægget saa meget som muligt. Der kunde næppe blive Tale om i Almindelighed at benytte Sct. Johanneskirken som Ligkapel, da de kirkelige Myndigheder var der imod.

Samuelsen havde ikke ment, at Ligene skulde hensættes i Kirken uden under selve Begravelseshøjtideligheden .

boere. Hvis Arkitekt Kuhnell havde udtalt, saaledes som fremført af Hr. Simonsen, at Undersøgelserne angaaende et Krematorie ikke havde forsinket Anlægget af den nye Kirkegaard, forbavsede det ham meget, at disse Undersøgelser dog var brugt som Paaskud til at udsætte Anlægget et Aar. At indvinde ca. 4000 Begravelsespladser paa den nordlige Kirkegaard vilde ikke forslaa meget, naar der blev begravet ca. 1000 Lig om Aaret, saa han vilde bede om, at man fik lidt mere Fart paa med Kirkegaarden mod Syd. Dersom Hr. Glæsel ikke havde Tid, kunde man nok finde en anden Anlægsgartner.

Formanden ansaa det ikke for muligt at udskyde Anlægget af den sydlige Kirkegaard. Denne Sag syntes at være blevet til under en uheldig Stjerne, men det maatte dog erindres, at Kirkegaardsbestyrelsen sidste Efteraar blev stillet paa bar Bund ved den da tagne Beslutning om at lægge Kirkegaarden et helt andet Sted end oprindelig tænkt. Der maatte saa kræves helt nye Planer, og Sagen var blevet yderlig kompliceret derved, at en Del af Arealet ud mod Skanderborg Landevej skulde udlægges til Bebyggelse. For den sidste Del af Tidsrummet kunde man derfor ikke med Rette bebrejde Kirkegaardsbestyrelsen noget. Forøvrigt kunde den ny Plan ventes med det allerførste, og Bestyrelsen skulde fremskynde Anlægget saa meget som muligt. Der kunde næppe blive Tale om i Almindelighed at benytte Sct. Johanneskirken som Ligkapel, da de kirkelige Myndigheder var der imod.

Samuelson havde ikke ment, at Ligene skulde hensættes i Kirken uden under selve Begravelseshøjtideligheden .

Formanden vilde saa synes, at der maatte opføres et Ligkapel umiddelbart ved Kirken.

Samuelson mente, at Ligene kunde føres fra Kapellets Ligstuer til Kirken lige før Begravelsen. Naturligvis kun de ikke smittefarlige Lig.

Mikael Johansen vilde anmode Kirkegaardsbestyrelsen om kun at indrage et mindre Areal til den sydlige Kirkegaard.

Formanden mindede om, at Kirkegaardsbestyrelsen kun udførte en Byraadsbeslutning, og at Anlægsgartnerens ny Plan maatte være beregnet paa det engang opgivne Areal. Det kunde ikke saaledes lade sig gøre at skære en Del af og saa benytte Resten, da Anlægget skulde udgøre et Hele med Kapellet som Centrum.

Jul. Andersen saa ingen Anledning for Kirkegaardsbestyrelsen til atter at overveje Sagen. Naturligvis vilde Udvidelsen af Kapellet medføre en Udgift, men det var Pladsforholdene, det drejede sig om, og det var ikke Bestyrelsen, men Provstesynet, der forlangte Udvidelsen.

Nørsgaard syntes ikke, man kunde bebrejde Kirkegaardsbestyrelsen Forhalingen af Anlægget af den sydlige Kirkegaard, men derfor var den lige beklagelig. Da Johanneskirken blev opført, var det paa Tale at benytte den ved Begravelser. Naturligvis kunde dette kun ske ved Velvilje fra Kirkeautoriteternes Side, men Præsternes Tilladelse kunde nok paaregnes, naar Ordningen vilde være en Fordel for Publikum og ikke vilde blive for dyr. Der kunde saa bygges et lille Kapel lige overfor Kirken for de Lig, der ønskedes begravet

fra Kirken. Selv om Kirkegaardsbestyrelsen skulde anse en saadan Ordning for umulig, vilde det rigtige dog sikkert være at udsætte Sagen, da Pengene maatte tages af Laan. For Øjeblikket havde man intet disponibelt Beløb, og man skulde dog ikke gerne angribe Kassebeholdningen, saa han vilde henstille, at Sagen blev udsat, hvilken Beslutning der end blev taget.

Lottrup troede nok, der kunde træffes en Ordning for Benyttelse af Johanneskirken. Naturligvis vilde det tage nogen Tid, men man behøvede heller ikke straks at udvide Kapellet, fordi Provstesynet forlangte det. Der skulde dog Tid til at overveje Sagen.

Samuelson foreslog Sagen sendt tilbage til Kirkegaardsbestyrelsen, for at denne kunde overveje de forskellige Forslag, der var fremkommet. Det glædede ham at høre, at de Herrer Nørgaard og Lottrup ansaa det for muligt at finde en Ordning for Benyttelsen af Johanneskirken.

Magnus Nielsen troede ikke, at Forslaget om at benytte Kirken lod sig gennemføre, og syntes, at Sagen angaaende Udvidelsen af Kapellet var saa godt tilrettelagt, at Byraadet nok kunde gaa med til Indstillingen. Det kunde ikke nytte at sige, at man ingen Penge havde, de kunde nok skaffes. Hr. Lottrup var nu en meget modig Mand, men havde dog i sin Tid været lige ved at græde og havde maattet bøje sig for Provstesynet. Den Sag skulde han dog ikke komme nærmere ind paa.

Det vedtoges at sende Sagen tilbage til Kirkegaardsbestyrelsen.